

СТАНОВИЩЕ

от проф. дн Сава Йорданов Василев

на дисертационен труд за присъждане на научна степен 'доктор на науките'

в област на висше образование 2. Хуманитарни науки;

професионално направление 2.1. Филология;

научна специалност – Българска литература

Автор: доц. д-р *Иван Тодоров Русков* – ПУ „Паисий Хилендарски“

Тема: „Символи и свят. Кръстът“

1. Общо представяне на процедурата и дисертанта

Със заповед № Р33-3843 от 21.07.2016 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Символи и свят. Кръстът“ за придобиване на научната степен 'доктор на науките' на ПУ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално направление 2.1. Филология; научна специалност – Българска литература. Автор на дисертационния труд е доц. д-р *Иван Тодоров Русков* - Катедра „История на литературата и сравнително литературознание“ към Факултет Филологически на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“.

Представеният от доц. д-р *Иван Тодоров Русков* комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл. 45 (4) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- копие от диплома за образователната и научна степен „доктор“;
- протоколи от катедрени съвети, свързани с откриване на процедурата и с предварителното обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет;

Дисертантът е приложил **18** броя публикации по темата на дисертационния труд.

На 4. 07. 2016 г. в Катедра „История на литературата и сравнително литературознание” е обсъден дисертационният труд на доц. д-р Иван Русков, предложен за придобиване на научната степен “доктор на науките”. Заседанието е редовно – с необходимия за провеждането му кворум. Дискусията по време на обсъждането е била задълбочена, трудът е оценен като приносен. Изборът за членове на научното жури е направен по законовите изисквания. Няма допуснати процедурни нарушения и основателно е даден ход за защита на дисертационния труд.

2. Актуалност на тематиката

Трудът на Иван Русков изцяло оправдава отговорностите, които е поел. Адресирането му до по-широк възприемателски кръг след оценката на научното жури и специализираната общност ще докаже, че притежава и други качества – комуникативност, умение да държи буден интереса както на специалистите, така и на по-любознателните читатели. От тази гледна точка предложеният текст е и актуален, и полезен за всеки, който би искал да опознае в детайли книгите, сюжетираща върху събития и личности от епохата на Българското възраждане.

3. Познаване на проблема

Иван Русков винаги е залагал на прецизността и търпението. Вероятно поради това изследователският му профил е качествено защитен, предан на литературните образци и техните послания. Книгите му, освен всичко друго, излъчват особен вид стоицизъм – внушават сигурност, която времето и методологическите капризи не успават да ерозират. И в това изследване той демонстрира завидни интердисциплинарни знания и борави вещо с разнообразна и поставяща на изпитание повечето от специалистите материя.

4. Методика на изследването

Приложен е адекватен подход както по отношение на избрания проблем и спецификата на визирания текстови корпус, така и от гледна точка на авторовите нагласи и предпочитания. Ив. Русков вещо борави с теорията на автотекстуалността и теорията на интертекстуалността, на базата на които достига до интересни и убедителни заключения.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Предложеният от доц. д-р Иван Русков текст на тема „Символи и свят. Кръстът“ е обемно изследване, състоящо се *от уводни думи, четири основни части, заключителни думи, приложение (приложение 1 и приложение 2) и библиография*. Авторът е избрал привидно сложна, но всъщност ясна и рационално конфигурирана система от подзаглавия и параграфи. Последната привежда в прегледен вид многообразното съдържание и успешно удържа разоряващото се множество от екскурси, свързани с различни области на научното знание.

В „Символи и свят. Кръстът“ доц. Русков убедително реализира разнопосочните си интереси в областта на литературата и културата, без да изневерява на основната задача, която си е поставил – да ни въвлече в епохата на Българското възраждане, анализирайки забележителни образци, свързани с нея. Бързам да отбележа, че собственият му избор го е поставил на сериозно изпитание. От една страна, защото иде реч за доволно популярна сред образованите читатели и специалистите книга, каквато е „Записки по българските въстания“ на Захари Стоянов, а от друга, защото се е заловил с привидно несвойствена за литературоведа задача – да отговори на редица трудни въпроси, свързани с кръста от черквата „Света Троица“ в с. Поибрене, известен още като Сребърния кръст и като кръста на

Хвърковатата чета на Г. Бенковски. Кандидатът сам отбелязва, че на тази тема вече е посвещавал изследване със заглавие „Без/порядъкът в кръста на 1876. Надписът“. Актуализирането му, при това в контекста на далеч по-амбициозната цел, която си поставя дисертационният текст, му предоставя чудесна възможност не само да доразвие и доуплътни тезата си, но и да коригира част от първоначалните си изводи.

Телеологията на „Символи и свят. Кръстът“ разчита на по-специален операционен режим, пресичащ гледните точки на литературния историк и теоретика, на анализатора и текстолога, на богослова и историографа, на философа и естета. Намирам за особено важни страниците от част първа, „Кръстът и двумирието. *Поглед към структурата на света и надеждата за спасение на душата според споменати в „Записки по българските въстания“ религиозни четива*“, защото ни приближават максимално до духа на епохата – гледат я през очите на обикновения българин, за когото патосът на поетите революционери, между които доволно познатият Стамболов и все още доволно непознатият Ботев, не е просто литература, още по-малко културен феномен с предизвестено бъдеще. Да, интонационна среда на въстанията и заверите са новопокръстените революционни маршове, създадени по текстове на Стамболов но, наред с тях, вдъхновени от величествената осанка на хоругвите, българите влизат в сраженията също и с църковни песнопения и молитви. Необходими и убедителни са тезите на Русков, отнасящи се до християнската концепция за *спасението*; за смисъла, който се влага в такива думи като *страх (страх от Бога), смирение*“, „*въчовечаване*“ – всичко това в контекста на „Записките“ на Захари Стоянов, на писателското светоустройство, типизиращо визиите на етноса, вярата и епохата. И още нещо: Иван Русков стратегически измества гледната точка, центрирайки онова, което сме свикнали да приемаме като периферия, като съпътстваща информация. Става дума за непонятни за модерния читател писания (слова, апокрифи и др.), често подминавани или частично коментирани от специалистите. Днес тези текстове трудно могат да преодолеят статута си на паралитература, да се самопрепоръчат като „литература в литературата“ – нещо, от което съвременният читател вероятно би се заинтересовал. Но за възрожденския българин, в частност за хората от специфичния и силно затворен кръг на овчарите, те притежават свещена (магическа) сила. Такава, каквато има въобще книгата по онова време. (Това трябва да е осъзнал достатъчно рано самият Пайсий, настоявайки не само грамотните, но неграмотните българи да си набавят неговата „историйца“, молейки други да им я препишат.)

Високосимволните функции, с които бива натоварен Сребърният кръст от 1876 г., са достатъчно основание за поредното препрочитане на „Записките“, а в този случай и за своеобразното им „дописване“ (особено що се отнася до послевъзрожденското „живеене“ на кръста и мястото му в новата ни история). Едни от най-важните моменти в битието му са представени в част втора „Кръстът на 1876. История и свещенопис“ и част трета „Кръстът. Видимо и невидимо, измеримо и неизмеримо“ – най-обемните и най-разгърнатите в съдържателно отношение в общата структура на текста. Те, струва ми се, образуват и сърцевината на изследването. Така част четвърта, „Завещание и презапис. Връщане към Записките и Словото на Оборище“, логично поставя точката на едно голямо, изречено като на един дъх изречение.

6. Преценка на публикациите и личния принос на дисертанта

Представен е списък с внушителен брой публикации по дисертационния труд. Изброените приноси са плод на обективна самооценка и по своему „прикриват“ опита на Русков да преекспонира проблемните ситуации в изследването, вместо личните си качества и приносите, до които се домогва.

7. Автореферат

Приложеният „Автореферат“ дава вярна представа за общата картина на цялото, очертава основните мотивационни аргументи и разгръща в синтезиран вид комплексите на авторския анализ и оценка – напълно в духа на заложената в дисертационния труд проблематика.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Оставам с надеждата, че авторът на дисертационния труд е предвидил възможността да доразвие отделни аспекти от съдържанието, отчитайки важноста на редица от поставените въпроси.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Считам, че в този си вид предложеният дисертационен труд има всички качества да бъде успешно защитен и *предлагам на почитаемото научно жури да присъди научната степен ‘доктор на науките’* на Иван Годоров Русков в област на висше образование 2. *хуманитарни науки*, професионално направление 2.1. *филология*, научна специалност: *Българска литература*.

17.10.2016 г.

Изготвил становището:

Проф. дн Сава Василев